

szöget képeznek. E fő lengési irányokra merőlegesen metszett nyolcz lemezben az optikai tengelyek szögét sárga fényre nézve $2Va=56^{\circ}54'$ -nek, a középtörési coefficientst pedig $\beta=1.5225$ -nek határoztam meg. Ezek az adatok legjobban a montmartrei gypsről közlöttekkel egyeznek, a mennyiben DANKER¹ szerint $2Va=57^{\circ}24'$, $\beta=1.5226$, s DUFERNÉL² $\beta=1.5224$.

A GELLÉRTHEGY DÉLKELETI LEJTŐJÉN FÖLTÁRT LÖSZRŐL ÉS DUNATERRASZRÓL.

SCHRÉTER ZOLTÁN-tól.

A Gellérthegy DK-i lábánál — a szél árnyékban — kis területen lösz³ telepszik az alsó-oligocen képződményeire. E löszfoltot a fehérvári uton, a 29. sz. ház alapozása alkalmával szépen feltárták; e feltárás a következő szelvényt szolgáltatotta:

I. Alul diluviális lösz van, melyből a típusos löszre jellemző mészcsovecskék hiányzanak ugyan, de egyébként azzal teljesen azonos külsejű. Szerves maradványok ritkák benne. Mindössze néhány *Helix arbustorum*, L. példányt sikerült benne találnom. Ezt az anyagot megiszapolva, az iszapolás eredményeként elég tetemes mennyiségű, átlag 0.5—1 mm szemnagyságú márgahomokot, továbbá 2—5 mm átmérőjű legnagyobb részét gömbölyödött kavicskákat nyertem, melyek javarészt márgakavicskák. Alárendelten vannak úgy a homokban, mint a kavicskák közt quarc- és mészpátszemek, melyek többé-kevésbé koptatottak, csiszoltak. A legfinomabb szemcsék közt végül magnetit volt kimutatható.

A mi a márga darabkákat illeti, úgy ezek nyilván a Gellérthegy oldalán magasabban fekvő budai és bryozoás márgákból származtathatók.

E löszben, különösen annak felsőbb részében, igen gyakoriak a kisebb-nagyobb löszkonkréciók, melyek helyenkint szabálytalanul húzódo szalagokká csoportosulnak.

II. A löszre vöröses-barna (babérce) agyag telepszik, mely a feltárás közepe táján átlag 90 cm vastagságú; DK (8^h10^c) felé kb. 7^c alatt hajlik ez a réteg, mely irányban egyszersmind vastagabbá is lesz. Ellenben fölfelé a hegyoldalban vékonyodik s valószínűleg kiékel.

¹ Zeitschrift für Krystallographie 12. k. 473. l.

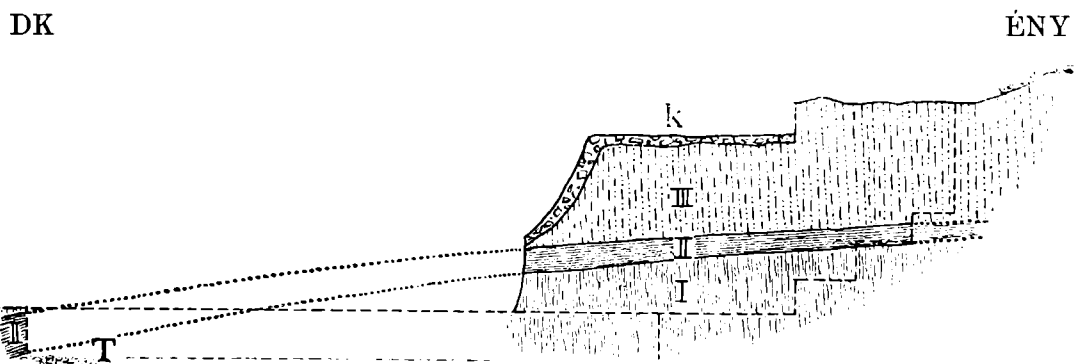
² Zeitschrift für Krystallographie 18. k. 442. l.

³ E löszfolt a m. k. Földtani Intézettől kiadott 1:75,000-es (Budapest és Tétény) földtani térképen fel van tüntetve.

Az agyag szívós, kiszáradva repedezett, porlékony, erősen vasas; sósavval megcseppentve nem pezseg, tehát carbonátokat nem tartalmaz.

Az iszapolási maradékban az összetartóbb, széjjel nem ázó limonitos konkréciókön kívül csekély mennyiségű quarchomok s kevés quarc-kavicska, továbbá magnetitszemcsék voltak észlelhetők; szerves eredésű maradványt még az iszapolt anyagban sem találtam.

E képződmény eredetére, képződési módjára vonatkozólag kielégítő magyarázatot nem adhatok, tekintve azt, hogy sokféle eredésű vörös agyag van, továbbá, hogy a szóbanforgó képződmény csak alárendelten, kis területen van feltárva. E tekintetben csakis a meglévő irodalomra s az irodalomban felsorolt különböző képződési esetekre utalhatok.¹ Mivel azonban lösz közé települve réteget alkot, diluviális kora kétségtelen, a mi megegyezik a Dunántúl egyebütt észlelt tényekkel.

1. ábra. A Gellérthegey Dunaterraszának szelvénye. I. Diluviális lösz. II. Vöröses-barna babércesagyag. III. Alluviális (átmosott) lösz. T. Kavicsos homok (Diluviális Dunaterrasz). K. Kulturréteg. A szaggatott (— — —) vonalak az 1907. július 10.-i föltárás profilvonalát jelzik. (1 cm a valóságban 4 m.)

III. Az agyag fölött barnássárga lösz következik. Szövete változó; helyenkint többé-kevésbé összetartó, míg másutt, a hol kissé kavicsos, szétporló. E lösz az agyag alatt lévőtől színére és szövetére nézve különbözik s úgy látszik, másodlagos fekvőhelyen levő, átmosott löszszel van dolgunk.

Ez anyag iszapolási maradéka legnagyobb részben finom (budai) márgahomokból s csekélyebb részben 3—5 mm átmérőjű márgakavicskákból áll. A kavicskák egyrésze gömbölyödött, kisebb része szegletes. Az apróbb részek közt magnetit, továbbá alárendelten quarc- és mészpát-szemek is vannak.

E löszből, mely a feltárásban átlag 4—5 m vastag, csekély mennyiségben apró gastropodák, illetve ezek töredékei gyűjthetők. Így:

¹ Dr. SCHAFARZIK F., EMSZT K. és TIMKÓ I. közreműködésével: A szapárfalvi diluviális korú babérces agyagról. Földt. Közl. XXXI. k. 1901. 280. — HORUSITZKY HENRIK: Adatok a vörös agyag kérdéséhez. U. o. 35. old. — TREITZ P.: A vasborsó. Földt. Közl. XXXV. 1905.

Pupa muscorum, DRAP.
Helix hispida, MÜLL.
Succinea oblonga, DRAP.

IV. A löszfeltárástól délkeletre, a Fehérvári-út útteste mellett, a lehajló és megvastagodó vörösesbarna agyag alatt közvetlenül nem lösz, hanem kavicsos homokot tártak fel a munkálatok.

Ez a képződmény nyilván a Duna terraszt teszi. Sajnos, a terrasznak a löszhöz való viszonya, t. i. hogy a lösz alá húzódik-e vagy csak melléje telepszik, nem volt megállapítható már az előrehaladottabb építkezés miatt. Az azonban bizonyos a feltárt szelvény alapján, hogy a vörös agyag az alsó lösz és a Dunaterrasz keletkezése után, a kettőt egyenletesen elborító lepel gyanánt képződött.

A kavicsos homokzátony kavicsai legnagyobb részben különböző színű quarcitkavicsok; alárendelten előfordulnak még: mállott (amfiból-) andezit, porfir (?), egy viaszopál féleség s lapos (bryozoás) márga kavicsok. E zátony homokja quarciszemekből, alárendelten muskovit- és magnetitszemcsékből áll.

E kavicsos homokzátonyhoz még egy szürke homokrétegecske csatlakozik s e fölött erősen muskovitos sárga agyag (egykori Dunaiszap) vékony rétege volt konstatálható. Szerves maradványt ez egykori Dunahordalékokban nem sikerült találnom.

Ez a terrasz a Duna mai 0-pontja fölött (96.4 m. t. sz. f.) kb. 10 m-rel fekszik magasabban, mi megfelel nagyjából a KOCH ANTAL egyet. tanártól¹ a kiscelli párkánysíkon észlelt Dunaterrasz magasságának.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

LEVÉL A SZERKESZTŐHÖZ.

Igen tisztelt Szerkesztő Úr!

Minthogy a magyar geologiai irodalom két újabb termékében oly állításokkal találkoztam, melyek a daniai emeletnek magyarországi előfordulását illető saját kutatásaim eredményeit — bár már két év óta közzé vannak téve — figyelembe nem véve a régi nézetek ismételésé-

¹ KOCH A. dr.: A kiscelli párkánysík geol. szelv. mintája. Földt. Közl. XXIX. k. 1899. 33. old.